

א. "שבית שבי": פעולה חד סטרית, ללא שאלות או משא ומתן. לקיחה בשבי, בכוח, על ידי הלוקח ובניגוד לרצון הנלקח.

ב. "לקחת": פעולה הדדית המבטאת מפגש רצונות, בין הלוקח-הקונה והמוכר.

ג. מתנה – פעולה חד-צדדית, מהנותן למקבל.

וכך היה בשעת מתן תורה. ראשיתו, "שבית שבי", בתחילת הלימוד צריך אדם לחטוף ככל יכולתו. לאחר מכן: "לקחת", עליו ליגע בעמלה של תורה, ואם יגע ומצא – יאמין. רק אחר כך, יזכה ל"מתנה", "כי ה' יתן חכמה".

התורה ניתנה לנו במתנה. עלינו לעמול בה, אך בסוף התהליך – תינתן לנו במתנה.

וזהו מה שנאמר על דוד המלך: "ויען אָחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רְאִיתִי בֵּן לַיִשִּׁי בֵּית הַלְּחָמִי יָדַע נֶגֶן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנִבּוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאֵר וְה' עִמּוֹ".

והוסיפו בגמרא סנהדרין (צג:), "וה' עמו - שהלכה כמותו בכל מקום". מה טעם "הלכה כמותו בכל מקום"? - לפי ש"ה' עמו", שזכה לסייעתא דשמיא. אדם יכול לכוון את ההלכה רק אם יזכה לסייעתא דשמיא. "כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה".

אכן, לחכם ההלכה יש מרחב של שיקול דעת, אך בסופו של יום, לא היא שקובעת את ההלכה אלא הסייעתא דשמיא שעמו. ומכאן תפילתו של רבי נחוניא בן הקנה (ברכות כח:): "שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי".

ולכן למשל אומרת הגמרא בכתובות (ס:): שאין לתלמיד להורות הלכה בפני רבו, ואפילו לא על ביעתא בכותחא, ולמה? "משום דלא מסתייעא מילתא למימרא", כלומר לא תהיה לו סייעתא דשמיא.

עוד מצינו שיש רב סייעתא דשמיא בהוראת ההלכה למעשה. כך שלפעמים במקרה הנדון אפשר שהרב טועה בהגיון שבפסק, אבל בפועל, במקרה הנתון, לא טעה בהוראה, והלכה כמותו למרות שלא משום הטעם שהוא נתן לדין (גיטין כט:):

אחד שלח גט לאשתו ואמר לשליח: אל תתן את הגט לאשתי אלא לאחר שלושים יום מרגע מסירת הגט. ארע לו אונס שהיה עתיד למנוע ממנו מלבצע את השליחות אחר שלושים יום, בא השליח לפני רבא לשאול מה לעשות. אמר רבא: "חלה" טעמא מאי? משום דאנוס, האי נמי אנוס הוא (במשנה שנינו שאם השליח חלה, הוא יכול למנות שליח אחר. ורצה רבא לדמות זאת למקרה שלנו), אמר ליה (רבא לשליח): תמסור את הענין לפני בית הדין, כדי שלאחר שלושים יום נמנה שליח שימסור את הגט לאשה.

אמרו חכמים לרבא: והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא (דהיינו שעד שלא יעברו שלושים הימים עדיין לא נכנסה השליחות לתוקף של ממש, ואינו נקרא "שליח גירושין", וממילא אינו יכול עדיין למנות שליח אחר במקומו.

ענה להם רבא: כיון שלאחר שלושים יום יהיה שליח, כבר מעכשיו נחשבת השליחות בתוקף.

חזרו רבנן והקשו לרבא על עצם הדין ששליח יכול בכלל לגרש לאחר שלושים יום: וליחוש שמא פייס? נחשוש שמא מזמן מסירת הגט לשליח ועד נתינתו לאחר שלושים יום, התייחד עימה הבעל ופייסה, וממילא שליחות הגט בטלה! האם לא שנינו שבמקרה כזה הגט פסול, והרי כתוב במשנה: "מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש, ומת בתוך יב"ח - הרי זה גט; והוינן בה, וניחוש שמא פייס! ואמר רבה בר רב הונא: הכי אמר אבא מרי משמיה דרב: באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי!

איכסיף, התבייש רבא בטעותו, והכסיפו פניו מחמת שלא היתה לו תשובה לקושייתם של חכמים.

לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי. בסופו של מעשה התגלה שאותה אשה שנשלח אליה הגט היתה בכלל ארוסה ולא נשואה, אמר רבא: אם אמרו בנשואה, יאמרו בארוסה. אמר רבא שלאור הנתון החדש, ברור שלא טעה בדין, שהרי אע"פ שאנחנו פוסלים גט שנשלח 'לאחר שלושים יום', מחשש שמא פייס הבעל את האשה – אין חשש זה אלא בשכבר היתה האשה נשואה לבעל, אבל אם היא ארוסה בלבד, הסבירות

שאחר שכבר שלח את הגט, יבטל אותו בפיוסו עמה, היא סבירות נמוכה מאד. וע"כ בארוסה אין לפסול גט כזה.

הרי שאע"פ שטעה רבא בדין והוכספו פניו מחמת שלא היה לו מה לענות על דחיית פסקו, עם כל זה טורחת הגמ' לספר לנו שהתברר אח"כ שהנתונים היו שונים מכפי שחשבו, ולאור הנתונים החדשים היתרו של רבא במקומו עומד.

מעשה שהיה בימים, שבהם היה רבנו חיים בן-עטר, בעל ספר "אור החיים", רב בעיר סאלי הסמוכה לרבאט.

יהודי אחד התרושש, לא-עליכם, וירד מנכסיו. יצא מרבאט ונדד בערי מרוקו ועסק במה שעסק, עד שקיבץ סכום נכבד, שאפשר לו לחזור לעירו ולמצוא בה מחייתו. בדרכו חזרה לביתו עבר דרך העיר סאלי, שבה היה לו מכר משכבר הימים. מכיוון שנזדמן לשם בערב שבת הזמין אותו מכרו להישאר לשבת בביתו. נענה לו ההלך, אף נתן לו כספו לשמירה עד צאת השבת.

במוצאי-שבת אחר "ההבדלה" ביקש ההלך את הממון, שהפקיד בידי מארחו; אך זה כפר בכול. - לא נתת לי שום כסף- אמר. וכשעמד ההלך על דעתו, הזעיף זה את עיניו והרים את קולו וקרא: - אינך מתבייש?! בביתי לנת ועל שולחני אכלת ולבסוף אתה קם ומעליל עלי עלילות?

תבע ההלך את האיש לדין אצל רבנו חיים בן-עטר.

כאשר באו שניהם אל הרב, פנה בעל "אור החיים" ואמר למארח - יהודי זה תובע ממך את הכסף שהפקיד בידך בערב-שבת.

ענה זה ואמר: - לא היו דברים מעולם. בודה הוא עלי עלילות דברים. פנה רבי חיים להלך ושאלו: שמא יש לך עד, שהפקדת ממונך בידו? השפיל ההלך עיניו ואמר: - לא היה עד בינינו. מתחת לעץ ישבנו שנינו, ואני הוצאתי את צרור הכסף ומסרתיו לו.

קרא רבי חיים בשמחה: - הרי זה טוב מאוד! גש נא לעץ והזמן אותו להעיד. ההלך ידע שרבי חיים הוא בעל-מופת. יצא אפוא לדרכו בלי להרהר אחר הדברים. כעבור רגע הפליט הרב, כמשיח לפי תומו: - האיש שלנו הגיע כבר, בוודאי, אל העץ..

מה פתאום, השיב המארח כלאחר-יד, עדיין רחוק הוא.

העביר רבי חיים ידו על זקנו ואמר: - קום והשב לו, ליהודי, את כספו. וכשראה תמיהתו של זה על פניו,

הוסיף ואמר: - אם לא קיבלת ממנו כסף מתחת לעץ, מניין לך מקומו של אותו עץ?

מיד החזיר האיש את הכסף לבעליו.

זו הסייעתא דשמיא המיוחדת שמקבלים חכמי התורה.

קו השיעורים "להתענג בתענוגים"

0772618021

לשיעורים על פרשת תצוה שלוחה: 128

שמעו ותחי נפשכם